

Zeynep Atabekoğlu ile Babası

Osman Server Atabek Üzerine Konuşma

Dr. İbrahim AGARA*

İbrahim AGARA: Zeynep Hanım, merhum babanız Server Bey, Türk dünyasının özellikle Ahıska'lıların çok önemli şahsiyetlerinden biridir. Bu münasebetle sizinle babanız üzerine konuşmak istiyoruz. Ailesi, doğumu ve eğitiminden başlayalım.

Zeynep ATABEKOĞLU: Canımdan çok sevdiğim, hiçbir zaman unutamadığım rahmetli babam Osman Server Atabek, 20 Ağustos 1886'da Ahıska'da dünyaya gelmiştir. Meşhur Atabekler ailesindendir. Babası Feyzullah Bey, asker kökenli olup zamanının zenginlerindendi. Annesi, Zeynep Hanımdır. Babam, annesine düşkün olduğundan benim adımla Zeynep koymuştur. Babam, ilk okuma ve yazmayı Agaralı Ömer Faik Efendiden öğrenmiştir. Sonra da Tiflis'te Rus jimnazyasını bitirmiştir.

Agara: Zeynep Hanım, babanızın birkaç üniversiteden mezun olduğunu biliyoruz. Bu konuda bilgi verir misiniz?

Atabekoğlu: Babam, babasını çok genç yaşta kaybedince onu dayıları himaye etmiş ve eğitimine çok önem vermişler. 1904 yılında Petersburg Politeknik okulunda yüksek kimya mühendisliği eğitimi almış, 1906 yılında Almanya'da ikinci bir üniversitede maden mühendisliği, 1911'de ziraat mühendisliği okumuştur. Sonra yine Petersburg'da hukuk fakültesine girmiş ve 1916 yılında mezun olmuştur. Babam çok iyi derecede Rusça, Almanca ve Fransızca konuşur ve yazardı.

Agara: Tahsilini tamamladıktan sonra neler yapmış? Faaliyetleriyle ilgili neler biliyorsunuz?

Atabekoğlu: Babam, tahsilini bitirince 1916 yılında Ahıska'ya dönmüştür. 1917-Rus İhtilâli çıkınca fırsattan yararlanarak buraları işgal etmek isteyen Gürcü ve Ermenilere karşı memleketini savunmak için millî mücadele yolunda teşkilâtçılık yapmıştır.

Osman Server Atabek (1886-1962)

1918'de Tiflis'te (Azerbaycanlı-Gürcü-Ermeni) üçlü Seym hükümeti kurulunca, babam Ardahan sancağını temsilen bu meclise mebus seçilmiştir. 1919 yılı mart ayı başlarında Ahıska'yı işgal eden Gürcülere karşı bölge ahâlisini teşkilâtlandırarak ve Halit Paşa'dan da destek alarak silâhlı mücadeleye girişmiştir. Gürcü kuvvetlerini Ahıska' ve Azgur'dan çıkararak Borcom'a çekilmeye mecbur etmiştir.

Agara: Babanız ne zaman ve nerede evlenmiş? Annenizin ailesi nereliymiş?

Atabekoğlu: Babam annemle Ankara'da evlenmiş. İlk çocukları benim. Benden üç yaş küçük kız kardeşim var. Annem rahmetli, o da bir trafik kazasında vefat etti. Kendisi Konyalı bir esnaf olan Hüseyin Beyin kızıydı.

Agara: Yakın akrabalarınızdan kimlerin nerede yaşadığını biliyor musunuz?

Atabekoğlu: Aile fertlerimizin çoğu rahmetli oldu. Kız kardeşlerim Lütfiye ve Nesrin Ahıska-Atabekoğulları İstanbul'da yaşamaktadır.

Agara: Anne ve baba tarafından dedeleriniz kimlermiş, nereliymiş hatırlıyor musunuz?

Atabekoğlu: Babamın annesi, Prof. Feyizhanoğlu Hüseyin Beyin kızı Zeynep Hanımdır. Kırım Türklerindendir. Baba tarafından soyumuz 1267'den beri Ahıska'da ilbeylik yapan Atabeklerin 'Altunkale/Kobliyan kolundan Süleyman Beyin oğlu Ragıp oğlu Ali Bey, onun oğlu Feyzullah Bey, onun oğlu babam Osman Server Bey olarak sürmüştür.

Agara: Efendim, babanız Birinci Dönem TBMM'de Ardahan Milletvekili olarak bulunmuştur. Tabii ki Mustafa Kemal Atatürk'le de görüşmüş olmalıdır. Bu hususta size intikal eden bilgiler var mı?

Atabekoğlu: Evet, babam TBMM'nin açılışına Ardahan milletvekili olarak katılmıştır. İlk Cumhurbaşkanımız Mustafa Kemal Atatürk, silâh arkadaşları ve o dönemin milletvekilleriyle mutlaka görüş-

müştür. Fakat elimde herhangi bir belge olmadığı için bu konuda bir şey söyleyemem.

Agara: Babanız Server Beyin silâh arkadaşları Kâzım Karabekir ve Halit Paşa'yla ilgili bilginiz var mı?

Atabekoğlu: Kâzım Karabekir Paşa'nın babanın çok yakın dostu olduğunu biliyorum. Sık sık görüştüklerini hatırlıyorum. Hatta ben küçükken babam bir ziyaretinde beni Kâzım Paşa'nın evine götürmüştü. O gün benim için çok heyecan verici bir gündü. Halit Paşa'yla ilişkilerini de çok iyi olduğundan bahsedirdi. Ama kendisini görmek bana nasip olmadı.

Agara: Babanız Server Atabek'in TBMM 1. Dönem Ardahan Milletvekili seçilmişti. İkinci dönem neden seçilememiş?

Atabekoğlu: Babam 2. Dönem de halk tarafından seçilmiş; lâkin bir maddeden dolayı partiye ters düştüğü için görev alamamıştır.

Agara: Yukarda andığımız kişilerle çekilmiş fotoğraflar ya da babanıza ait başka fotoğraflar var mı?

Atabekoğlu: Ne yazık ki elimde o devre ait hiçbir fotoğraf bulunmamaktadır. Babamın ölümünden sonra İzmir Alsancak'taki evimde bir yangın sonrası babama ait bütün arşiv kül oldu.

Agara: Bir de şu hususu sormak istiyorum: Hocası olduğu halde Ömer Faik Beyin babanızla siyasî fikirleri ayrı olduğu bilinmektedir. Bu konuda neler biliyorsunuz?

Atabekoğlu: Babam bu konuda bana hiçbir şeyden bahsetmedi. Arşivlerden öğrendiğime göre babam Ahıska'da büyük millî bir mücadele vermiş, komünist rejimine karşı çıkmış, bu rejimin bölgeye ve Ahıska Türklerine zarar vereceğini düşünerek bu bölgenin Misak-ı Millî sınırları içine alınmasını, Türkiye Cumhuriyeti topraklarına bağlanmasını istemiş ve bunun mücadelesini vermiş. Ömer Faik Efendi de Ahıska bölgesinin ve Ahıska Türklerinin özerk bir cumhuriyet kurmasından yanaymış. Yani Ahıska bölgesinin Misak-ı Millî sınırları içine girmemesi için çalışma yapmış, bu sebeple de millî mücadeleye katılmamıştır. Fikirlerinin aynı olmadığı bu gelişmelere bağlanabilir.

Agara: Babanız Server Atabek, siyasî hayattan sonra ne gibi faaliyette bulundu?

Atabekoğlu: Babam Türkiye'nin ilk maden mühendislerinden biridir. MTA (Maden Tetkik Araştırma)'nın kurulmasında büyük katkıları olmuştur. Türkiye'yi adım adım, dağ dağ dolaşıp maden

Zeynep Ahıska Atabek - İbrahim Agara

haritalarını çıkarmış, birçok yeraltı cevherlerini tespit etmiştir. Bugün Türkiye, hâlâ babamın çalışmalarından faydalanılmaktadır.

Agara: Zeynep Hanım, babanızın emekli olduktan sonra İzmir'e yerleştiğini biliyoruz. Burada neyle meşgul olmuştur?

Atabekoğlu: Babam emekli olduktan sonra İzmir'e yerleşmiş ve çalışmalarına devam etmiştir. Birkaç maden ocağı açmış ve çalıştırmış. Ancak 1956'da büyük bir rahatsızlık geçirince bu faaliyetine son verdi. Daha sonra İzmir Gümüldür'deki çiftlikle ilgilendi. 13 Aralık 1962 tarihinde Gümüldür-İzmir yolunda bir trafik kazası sonucunda hayatını kaybetti.

Agara: Babanızın Ahıska ile ilgili ve hiç unutamadığı bir hatırası var mıydı?

Atabekoğlu: Rahmetli babam memleketimiz Ahıska'nın güzelliğinden, taşından, toprağından, ağaçlarından, çiçeklerinden çok bahsederdi. Ahıska Türklerinin bu topraklardan haksız yere sürüldüğünden, bir gün mutlaka bu insanların kendi ana vatanlarına döneceklerinden bahsederdi. Bunlar benim beynime öyle yerleşmiş ki ben bile Ahıska'yı görür gibi oluyorum.

Agara: Sizin, babanızla ilgili ve unutamadığınız hatıralar var mı?

Atabekoğlu: Babam beni çocukluk döneminde devamlı yanında gezdirirdi. Silâh arkadaşlarının ev ziyaretlerine sık sık gittiğimizi hatırlıyorum. İstanbul'da Eyüp Sultan'da babaannemin mezarını sık sık ziyaret ederdik. Babamın geçmişi hatırlayarak duyulanmasını ve ağladığını hiç unutamam.

Agara: Efendim biraz da kendinizden ve ailenizden bahseder misiniz?

Atabekoğlu: İlkokulu Ankara Karşıyaka ilköğretimokulu, sonra İstanbul'da St. George Avusturya Kız Lisesinde okudum. Üniversite üçüncü sınıfta evlendim. Bir oğlum ve bir kızım var. 1993'te Amerika'ya yerleştik. Ben halen biraz Amerika'da biraz Türkiye'de yaşıyorum.

Agara: İzmir Menemen'de TOKİ tarafından kurulmakta olan AHISKA KENT'te bir sokağa veya sosyal tesise derneğimizin yönetim kurulu kararıyla Osman Server ATABEK adını vermek istiyoruz. Sizi de derneğimizin fahri üyesi olarak görmek istiyoruz.

Atabekoğlu: Efendim, onur ve gurur duyuyorum.

Agara: Bizi kırmayıp değerli zamanınızı ayırdığınız için ve dergimize verdiğiniz değerli bilgilerden dolayı bütün Ahıska Türkleri adına size çok teşekkür eder sağlıklı ve huzurlu ömür diliyoruz.

Atabekoğlu: Bana bu fırsatı verdiğiniz için size ve Ahıska Türkleri camiasına teşekkür ederim. Bütün hemşehrilerime sağlık, esenlik ve mutluluk dilerim. Yapılan bütün adaletsizliklerin sona ermesini, imkânlarımızın ve bereketimizin artmasını Allah'tan dilerim ●

İzmir - Ahıska Türkleri Derneği Başkanı.

Millî Mücadelede (1919).

Osman Server Atabek

Yunus Zeyrek'in **Ahıska Araştırmaları** adlı kitabının *Ahıska Meşhurları* bölümünde, Osman Server Atabek'ten şöyle bahsedilmektedir:

"Bakü İslâm Cemiyeti ileri gelenlerinin delâletiyle Ahıska'da millî teşkilât kurdu. Fahri yüzbaşı olarak Halit Paşanın 9. Tümeninde savaştı. Yine onun tavsiyesiyle Üç Sancak (Kars, Ardahan, Batum) delegesi olarak Bakü Şark Kongresi'ne katıldı; Enver Paşayla görüştü.

Osman Server Bey, Ahıska-Posof bölgesindeki Türk-Gürcü savaşlarında, Türk kahramanlığının ve teşkilâtçılığının örnek bir şahsiyeti olarak yer aldı. Türk İstiklâl Savaşı'ndaki bu yararlıklarından dolayı kendisine İstiklâl Madalyası verilmişti.

1921'de Ardahan sancağında yapılan mebus seçiminde, Ardahan mebusluğuna Yüksek Mühendis Osman Server Atabek seçildi. Halk Fırkası'nın dokuz umdesini benimsemediğinden, ikinci seçimde (1923) Ardahan mebusluğunu kazanmışken oyları çalındı. Partinin adamları/adayları kazandırıldı!

Maden şirketlerinde ve Kars Belediyesinde mühendislik yaptı. 1936'dan 1949'a kadar Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünde görev yaptı. Çok mühim maden araştırmaları ve projeleri yapmıştı. Vefatından sonra, üyesi bulunduğu Mühendisler Odasının bülteninde biyografisi verilen Atabek'in vefatı hakkında şu ifadeler kullanılmıştır:

"12-13 Aralık 1962 tarihinde çarşambayı perşembeye bağlayan gece çiftliğinden İzmir'e dönerken vuku bulan feci ve müessif trafik kazasında çok sevdiği ve babasının adını taşıyan torunu ile birlikte hayata gözlerini yummuştur. Gerek memurluk devresi süresince ve gerekse özel çalışmalarında daima dürüst hareket etmiş, faydalı olmayı bilmiş bu iyi kalpli dost üyemizin aramızdan ayrılışı hepimizi çok üzmüştür."

Halkımız arasında aziz hâtırası yaşamaktadır."

Osman Server Atabek'le ilgili geniş bilgi ve belgeler, Yunus Zeyrek, *Posof'un Çizgileri*, Ankara 2004, s. 139-142.